

Pædagogikken i Molevitten

Relationslæring.

Begrebet relationslæring er sammensat af to allerede eksisterende begreber indenfor pædagogikken og som sådan er der ikke noget nyt i at tænke hverken i relationer eller i læring, men sammensmeltningen af de to begreber skaber mening for den pædagogiske praksis og vil give retning for børn, forældre og personale. Begrebet kommer således ikke ud af det blå, der ligger pædagogiske, psykologiske og sociologiske viden og tanker bagved og vi vil med dette hæfte gerne kort forklare hvilke tanker og pædagogiske overvejelser der har ført til begrebet samt uddybe de tanker der ligger i relationslæringen

Pædagogik bygger på et konglomerat af værdier og dagsordner, og relationslæringsbegrebet sætter fokus på en dynamisk tænkning om individ og fællesskab, hvor vægten lægges på at individualitet altid er noget relationelt, og at et fællesskab altid skabes, fornyes eller forandres gennem individernes handlinger. Fællesskabet er ikke blot en given størrelse, noget der bare er, fordi mennesker ikke bare er noget, der bare er. Fællesskab og mennesker er snarere noget, der hele tiden *gøres – der er noget der skal fællesskabses*. Relationslæringsbegrebet tager derfor ikke udgangspunkt i det enkelte individ, men netop i fællesskabsens mellem individer.

Det pædagogiske arbejde må basere sig på to sammenvævede elementer; relationer og læring. Det ene forudsætter og betinger det andet. Læring skal i denne sammenhæng også forstås, som udvikling – når man lærer noget udvikler man sig. Læring og udvikling skal ikke kun ses i en yderstyret kompetenceforståelse. Læring og udvikling som menneske med kendskab til egne følelser, betydninger, meninger, holdninger, motivationer er netop fundamentet for kompetenceudvikling i mere holistisk forstand i form af dannelse af et menneskes jeg-identitet 'Hvem er jeg?' samt menneskets sociale identitet 'Hvem er jeg i forhold til dig?' 'I forhold til verden?' og det er et helt centralt sigte i det pædagogiske relationslæringsarbejde. Der sættes altså et socialt perspektiv på læring, hvormed vi mener, at læring forandrer hvem vi er, ved at forandre vor evne til at deltage, at høre til og at forhandle mening. Læring ansues som værende i menneskets natur og defineres ved at kunne omorganisere eksisterende kompetencer og

erfaringer i et fortløbende flow. I den pædagogiske praksis er læring at arbejde med grænser, med deltagelse, med social energi, med engagement, med fantasi, med fakta, med inklusion

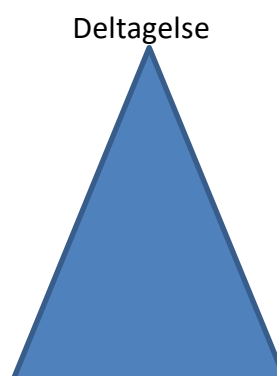
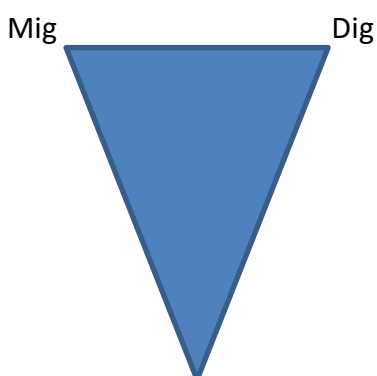
'I mødet med hinanden påvirker vi hinanden til at blive dem, vi er på vej til at blive' (Peter Lang)

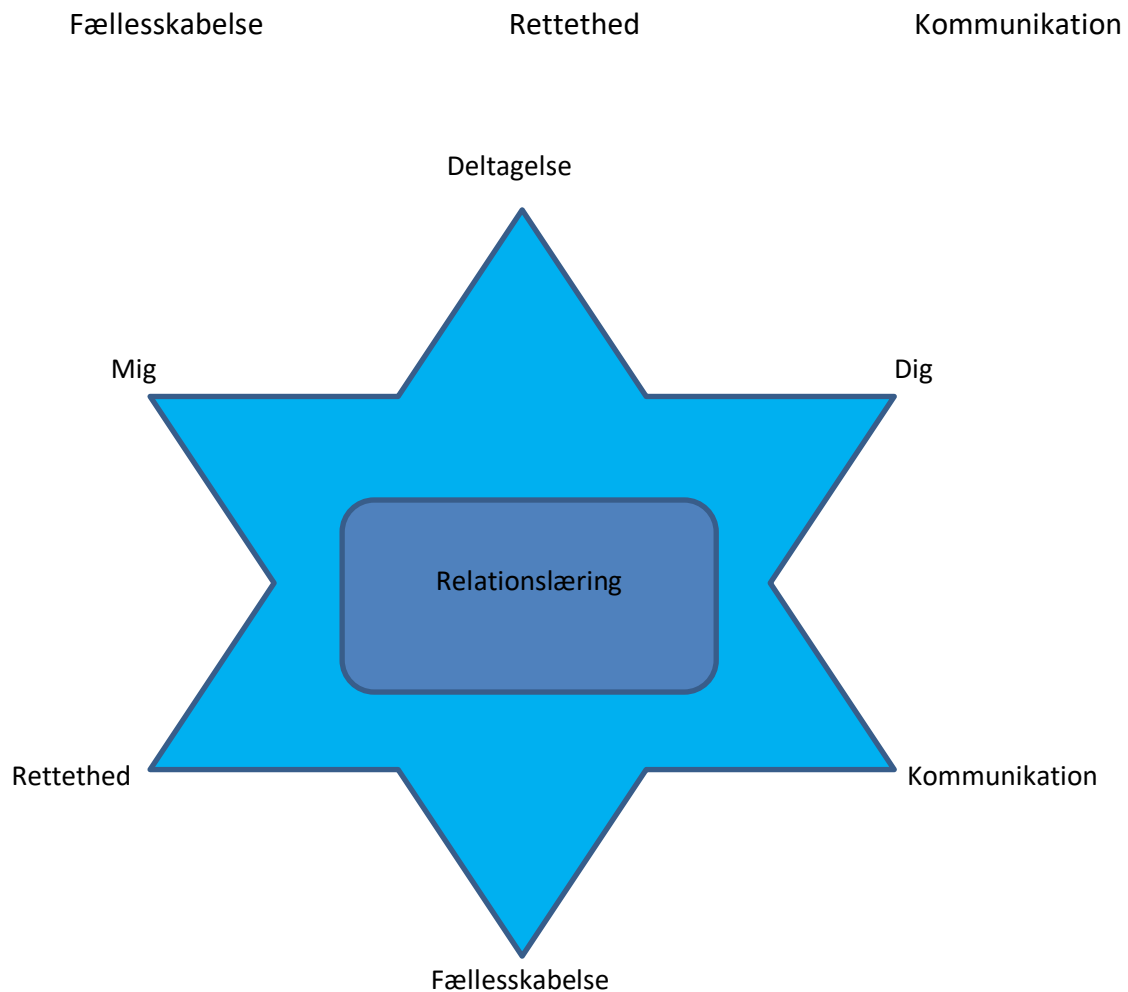
Det er derfor ikke helt ligegyldigt hvordan det pædagogiske personale går på arbejde og udfylder deres fagprofessionalisme. Skal børnene gribes i de øjeblikke i livet hvor der er adgang, mod, tøven til samspil og læring, kræves en pædagogisk praksis båret af personorienterede fagprofessionelle. En praksis der i høj grad er præget af vokseninitierede initiativer til relationslæring, en praksis der har mod til at være i relationer med engagement, en praksis der vedvarende påtager sig ansvaret for børnenes liv i daginstitutionens sociale liv, en praksis der vil lytte, reflektere og fra det udgangspunkt gå foran barnets læring og udvikling.

Relationslæring er en model baseret på teoretiske anskuelser og fra praksiserfaringer i feltet. Det er ikke ny viden, men det er viden der transformeres i en ny form og skaber et visuelt helhedsblik på elementer der danner rammen for den gode praktiker – en model der i sin udfoldelsesform gør hver enkelt udøvende praktiker til en 'stjerne'. De voksnes rolle i det billede bliver at opsætte rammerne for pædagogikken, mens det bliver barnet der udfylder rammerne. I relationslæringsstjernen er der langt større fokus på de voksnes ansvar samt ret og pligt til at intervenere i børnenes daglige liv, til at understøtte deres sociale udvikling, deres æstetiske udtryksformer og deres identitetsarbejde.

Relationslæringsstjernen

Stjernen består af to sammensatte trekanter: En trekant, hvor to eller flere individer mødes om noget og skaber noget fælles samt en trekant der består af elementer nødvendige for fællesskabelsen – deltagelse, rettethed og kommunikation.

Vi vil i det følgende søge at indkredse de seks poler på stjernen hver for sig og i relation til hinanden.

Dig og mig betyder for os:

Der er altid mindst et dig og et mig til stede i pædagogisk praksis, hvad enten det er voksen/barn, barn/barn eller voksen/voksen. Relationslæringen tager sit afsæt i hvad der sker på linjen mellem dig og mig. Forestillingen bagved er tanken om det relationelle selv, dvs. at vi forstår selvet som relationelle processer i to retninger; en proces der vender indad i selvet og en der vender udad i relationen til omverdenen. Mennesket er ikke en ting, men en levende organisme, der konstant bevæges af indre og ydre samtaler med hhv. sig selv og andre; relationer mellem mig og verden,

der både hænger sammen og skaber hinandens forudsætninger. Man kan sige det er i relationerne til andre at man ikke bare oplever sig selv, men også sig-selv-i-forhold-til-andre. Mig'et har derfor brug for dig'et for at mærke sig selv, for at kunne tage verden ind og for at kunne koble de to processer til hinanden. Vi ved fra småbørnspsykologien, bla. repræsenteret af Daniel Stern, at læringsprocesserne for barnets indtag af verden sker gennem et følelsesmæssigt fællesskab, som er præget af intentionelle handlinger og opmærksomhed.

Det betyder for praksis: At den pædagogiske praksis tager afsæt i en empatisk tilgang til andre mennesker. Vi bestræber os hele tiden på at have en anerkendende og udviklende tilgang i interaktionen med børnene. Det betyder vel og mærke ikke, at barnet altid får ret – men det har ret til at blive hørt, anerkendt og forstået. Det siger sig selv, at den voksne altid er ansvarlig for en tydelige kommunikation der helst skal tage udgangspunkt i den gode fortælling, ressourcerne og mulighederne de enkelte børn og hele gruppen har. Det gør børn trygge at de voksne tager ansvar og er tydelige.

Vi mener at hvis vi som pædagoger skal være empatiske og udviklende er det også vigtigt vi er anerkendende og tydelige. Tydelighed og anerkendelse giver tryghed og mulighed for læring. Det handler om at være selvreflekterende. Som pædagog handler det om at forstå og acceptere at man ikke altid ser tingene på samme måde som børn, forældre og kollegaer. Der er vigtigt at finde ud af hvem man selv er, for at kunne forstå andre mennesker og acceptere at vi ikke alle er ens, men stadig er lige meget værd. Vi bruger derfor meget tid sammen med børnene på samtaler - i fællesskabet, men også enkeltvis. Børnene bevidstgøres om egne tanker, følelser og forståelser ved at den voksne hjælper med at sætte ord eller handlinger på. Pædagogen bruger den empatiske forståelse for barnet, der er opnået ved at være med på sidelinjen når børnene leger og interagerer med omverdenen til at være en nærværende tolk sammen med barnet. Det kræver organisering af dagligdagen at skabe den fornødne tid og ro til at pædagogerne kan være iagttagende og et højt fagligt pædagogisk arbejdsfællesskab at kunne se, lytte og tolke børnenes tydelige eller subtile kodesprog.

Fællesskabelse betyder for os:

Det pædagogen skaber gennem aktiviteten, opdragelse og undervisningen, vil med andre ord sige et læringsmiljø, hvor børnene gennem aktivitet og i samspil med hinanden og de voksne bidrager til egen og andres læring og udvikling. Barnet oplever at pædagogen ikke blot passer barnet, men at de sammen oplever at hjælpe hinanden i hverdagen. I udøvelsen af det fælles må pædagogen være opmærksom på den motivationsfaktor, der ligger i, at være rollemodel for børnene. Med motivationsfaktor og rollemodel menes at hun er deltagende, engageret og kan bibringe fællesskabet viden, færdigheder og kompetencer.

'Pædagogen/læreren skal kunne 'performe', så børnene/eleverne bliver tændte på at ville lære'
(Lev Vygotsky)

I det fælleskab vi indgår i har vi mulighed for at opøve sociale, personlige, kulturelle, sproglige og empatiske kompetencer. Vi lægger vægt på fællesskabelsen, de samarbejdende fællesskaber, det fælles skabende. Fællesskaber skabes hele tiden, når individer handler og et centralt pædagogisk mål er at opøve evnen til fælleskabende handlinger. Disse er kommunikative handlinger, der forbinder mennesker med hinanden og som bygger på den forestilling, at menneskets eksistens er social samt konstant i gang med at genskabe og forny sociale relationer.

Det betyder for praksis: At vi organiserer det pædagogiske arbejde. Vi udarbejder månedsplaner i børnehaven og ugeplaner i vuggestuen. Derudover mødes Børnehavens pædagoger hver mandag og planlægger ugens aktiviteter og derefter er der tid til at sammen at reflektere og supervisere hinanden vedr. pædagogiske forhold. Vuggestuens samarbejde stuerne imellem er meget tæt, og der holds løbende planlægningsmøder, hvor der også er mulighed for sparringen personalet i mellem.

I de planlagte aktiviteter overvejes det altid nøje hvilke børn, der skal deltage i hvilke aktiviteterne og med hvem. Her anvendes relationslæringen i høj grad. Det udmøntes i at man ser meget på relationerne børnene imellem og at det ikke altid blot er med barnets bedste venner, der deles aktiviteter. Måske et barns selvværd har behov for at øve sig i at turde åbne sig overfor andre relationer, der er knap så trygge som hos ens bedste venner, så der åbnes mulighed for at kunne vise nogle andre kompetencer end de, barnet allerede mestrer. Måske er et barn det barn, som

kan lære et andet barn noget og som samtidig mærker glæden ved at hjælpe og på den måde også lærer noget. Fællesskabets relationslæring vægtes ligeledes højt når børnene flyttes fra vuggestue til børnehave – det er børnenes aktuelle relationer og pædagogiske forestillinger om de relationer i den nærmeste fremtid, der udgør grundlaget for gruppedannelsen i børnehaven.

'En gå-makker er en ven man tildeles i børnehaven af pædagogerne. En gå-makker er en man kan regne med. En man gør tingene sammen med – dækker bord, vasker hænder, tager tøj af og på med, passer på hinanden i trafikken, sidder i bussen sammen med, én der husker én. En gå-makker er med andre ord en betydningsfuld ven i børnehaven, der ikke lader mig alene, og trøste mig, hvis jeg bliver ked af det.'

Deltagelse betyder for os:

Engagement, nærvær, passion, personlighed, klarhed omkring hvad pædagogen vil med børnene. I vores arbejde med børnene er vi bevidste om, at børnene spejler sig i de voksne og derfor er det vigtigt, at vi fremstår som omsorgsfulde, ærlige, tydelige, anerkendende og troværdige personligheder. Vi mener disse egenskaber er med til at skabe et nærværende og trygt miljø, hvor det er rart at være, hvor børnene kan udvikle troen på sig selv og hvor de kan udvise tillid. Tillid betyder at man viser noget af sig, at man sætter sig selv i spil i relationen. Men det fordrer også at pædagogen skal kunne trække sig tilbage i relationen og lade barnet selv vokse i følelsen af sig selv. Mødet med barnet skal altid have det sigte at det er barnet der er i centrum, dvs pædagogen tager i relationen udgangspunkt i en personorienteret praksis, men funderer den professionelle praksis i en faglig viden om pædagogik og børnepsykologi.

'En moderne pædagogisk fordring giver udtryk for en generaliseret kærlighed, for en professionel kærlighed, hvor man hjælper den anden til at hjælpe sig selv. Viljen til at fremme den andens selvhjulpenhed er naturligvis et engagement i den andens selvforhold.' (Hans-Henrik Schmidt)

Det betyder for praksis: At være til stede, både fysisk og psykisk, i dialog, i leg, ved måltidet, i gaderoben- ja i alt, hvad vi foretager os sammen med børnene. Derfor sidder og går pædagogerne

nogle gange rundt, tilsyneladende på må og få. Men de deltager i børnenes liv ved deres tilgængelighed og bruger sanserne og sig selv, de lytter og ser og måske bliver de på stedet involveret aktivt i børnenes liv. Enten ved at blive inviteret eller ved at invitere sig selv.

Kendetegnet ved en engageret og aktiv pædagog er at være i stand til at skabe et nærværende læringsmiljø, hvor ikke kun de faglige kompetencer er i spil, men hvor også pædagogens personlighed i overvejende grad er i spil. Pædagogen må grundlæggende have lyst til at indgå i samspil med børnene og bruge sin egen personlighed samt have øje for samværrets langsigtede perspektiver. Karakteren af relationen mellem barn og pædagog kan have afgørende betydning for om barnet trives, lærer og udvikler sig.

Det kræver at vi organiserer pædagogernes mulighed for faglig sparring og opkvalificerer os konstant på den faglige viden. Derfor er der afsat tid til refleksion samt dialog på hvert Personalemøde. Møder og samtaler i huset er nøje tilrettelagt på fastsatte tidspunkter, dette er for at forhindre at pædagogernes tid ikke tages fra børnene.

Rettethed betyder for os:

Det lille barn bliver født med en automatisk og impulsiv opmærksomhed mod omgivelserne. Denne umiddelbare opmærksomhed, der i starten er styret af de basale behov forandres gennem læring og bliver med tiden viljestyret og intentionel og knyttes efterhånden sammen med en gryende bevidstheds- og refleksivitetsfølelse. Opmærksomhedens rettethed skifter fra den impulsive til den viljestyrede, hvilket er en fase med en formidlet opmærksomhed, hvor barnet lærer sammen med sine voksne gennem deres fælles aktivitet. Vi kunne også kalde opmærksomhedens rettethed for koncentrationsevne, vedholdenhed eller evnen til at udelukke forstyrrelser. Denne læring sker ikke af sig selv, opmærksomheden skal læres og øves ved at rette blikket. Det kræver et bevidst nært samspil mellem børn og voksne, hvor den voksne rammesætter samværet ved at vise børnene bestemte og vigtige ting og situationer, inddrage omgivelserne i samværet og tale med dem imens.

Det betyder for praksis: At inddrage børn sammen med den voksne i institutionens praktiske aktiviteter og i pædagogiske forløb af kortere eller længere varighed. Aktiviteter der er konkrete, kropslige, sanselige og har øjensynlige afslutninger og målrettethed. Det der er afgørende er at aktiviteten medieres aktivt af en voksen, idet opmærksomhedens rettethed ikke er en evne, der modnes af sig selv.

Udover de vokseninitierede aktiviteter og den praktiske hverdag er det vigtigt der gives rum til børnenes bearbejdning af de kognitive, emotionelle og sociale processer der igangsættes i børnenes indre. De bearbejdninger foregår i legen, som en integrerende mekanisme, hvor børn hengiver sig til de følelser, relationer, idéer, færdigheder, kompetencer og viden de har taget til sig som input. Børnene leger med genstande, med ord, med betydninger, de spiller roller, skaber og forandrer regler, de forklarer og forhandler, de strukturerer alt sammen for at forstå og konstruere deres verden og ikke mindst i en daginstitutionsramme tilegne sig sociale og kulturelle processer og træde ind i deltagelse af et fællesskab. I legen udviser børnene deres aktuelle præstationsniveau, i leg alene eller i leg med et eller flere børn. I legen viser børnene endvidere deres potentielle niveau for næste udviklingszone, et begreb hentet hos Lev Vygotsky, derfor er det et vigtigt pædagogisk arbejde at være iagttagende overfor børnenes lege, det er i disse øjeblikke man ser børnenes tilgange til læring og til de sociale processer og ikke mindst her pædagogen kan tilrettelægge initierede kommende aktiviteter ud fra at se og fortolke de spor børnene følger. Det er i høj grad at se hvilke sociale og kulturelle processer børnene har med hinanden og i nogle tilfælde bliver det den voksnes opgave at intervenere i børnenes samspil og konflikter, idet nogle sociale processer skal børnene hjælpes på vej i. Enten ved at nogle børn skal gives plads i fællesskabet eller nogle børn skal gives plads til at give andre plads – demokratisk opdragelse er ikke naturgiven, voksne må vise børnene vejen.

Vi er i Molevitten optaget af at give plads og tid til ro med børnene, så man gives frirummet til arbejdet med læring af opmærksomhedens rettethed og kan abstrahere fra potentielle afbrydelser. Afbrydelser fra kollegaer og forældre der vil snakke og fra kimende telefoner i situationer som ved måltidet, ved samlinger, ved aktiviteter med en voksen, ved højtlesning m.m., alle situationer hvor børnene opøver deres viljestyrede opmærksomhed eller om man vil,

koncentrationsevne. Derfor har vi bl.a. i børnehaven anskaffet mobil telefoner til alle stuerne for at få mere ro og tid til børnene.

'Leg så benene vokser – leg så hjerte og hjerne de banker'

Kommunikation betyder for os:

Det verbale og nonverbale sprog, mimik, kropssprog, øjenkontakt osv. Det at være aktivt lyttende, er ikke kun at høre hvad der bliver sagt, men også at være opmærksom på det der ikke bliver sagt. At aflæse kropssproget og ud fra det hjælpe barnet med evt. at sætte ord på hvis det endnu ikke magter det verbale sprog. Sproget udgøres af flere elementer som fx evnen til at kunne aflæse, imitere og udtrykke kulturbærende intentioner og ikke mindst individets instinktive trang til samhørighed og medfødte evne til samarbejde. Tilegnelse af sprog og sprogforståelse handler, udover at kunne tale sammen, også om at få en stemme i fællesskabet. Det nonverbale, det kropssprogede sprog der hele tiden er i spil, er her barnets deling af følelser med omverdenen, ansigtsudtryk, øjne, mimik, stemmer er nøgleelementer i sociale interaktioner. Det verbale sprog anvendes både socialt og som indre tale og internaliseres i barnet for at muliggøre tænkning og refleksion og det bliver muligt for barnet, at kunne reflektere over det, det har lært.

Det betyder for praksis: At vi taler meget med børnene. At vi giver os tid til nærvær med børnene og lytter til deres historier og fortællinger og vi hjælper med at få børnene til at lytte til hinanden, blandt andet ved at lære børnene at tale en ad gangen. I børnehaven læres håndsoprækning fra start i samlingerne. Vi hjælper børnene til at kunne sige både til og fra. Med at sætte ord på, både hvis man ikke har ordene som vuggestuebarn, men også at kunne udtrykke følelser og behov overfor andre. Det læres ved at den voksne initierer kommunikative processer, som har refleksionen for øje. Udelukkelse i børnegrupper er en tilbagevendende konflikt, hvor den voksne gennem børnenes egne fortællinger aktivt kan medvirke til at børnene får løst op for konflikten, fx mobbekufferten, tegninger eller samtaler. Men også ved at angive og vise børnene hvilke

handlemuligheder der kunne være, børnene kan så selv bestemme hvilke passer til situationen. Børn skal anerkendes for at udtrykke deres ked-af-det-følelser, men samtidig skal de vises vej til at udtrykke følelserne mere hensigtsmæssig i et fællesskab ved at vises vej til mulige handlemåder at få løst deres konflikter på og derved lære endnu mere om at håndtere forholdet mellem dig og mig og omverdenen.

Pædagogik er en foranderlig størrelse, ligesom mennesker, og derfor udvikler, forandrer og former relationslæringen sig fortsat. Vi håber at dette hæfte kan bidrage til en retning til en fortsat anvendt pædagogisk praksis.